

Městský úřad Veselí nad Moravou
Komise sociálně–právní ochrany dětí

Co dělat, když . . .

Průvodce nežádoucími sociálními jevy a možnostmi jejich řešení
pro rodiče žáků základních škol

srpen 2009

Veselí nad Moravou

Obsah

1	Podílíme se na výchově vašich dětí	7
2	Co děti potřebují? Jaká mají práva a jaké povinnosti?	13
3	Co rodiče potřebují? Jaká mají práva a jaké povinnosti?	15
4	Jak se projevuje nežádoucí chování dětí?	17
5	Co dělat, když se moje dítě „nemožně“ chová?	19
6	Co dělat, když má moje dítě nevhodné kamarády?	21
7	Co dělat, když moje dítě chodí za školu?	23
8	Co dělat, když je moje dítě šikanováno nebo šikanuje?	27
9	Co dělat, když moje dítě kouří, pije alkohol nebo zkouší drogy?	39
10	Co dělat, když moje dítě podléhá počítači, televizi a mobilu?	45
11	Co dělat, když si moje dítě ubližuje?	49

Úvod

Vážení rodiče,

jsme si vědomi, že všestranný rozvoj a zdraví vašich dětí je přáním jak vás, rodičů, tak institucí, které se podílí na realizaci osvětových, preventivních a intervenčních programů, na pomoci při výchově a vzdělávání vašich dětí. Věříme, že vzájemnou důvěrou a respektem můžeme společně vybavit „naše děti“ potřebnými znalostmi a dovednostmi do života.

Současná společnost nabízí široké možnosti k rozvoji osobnosti. Žel, přináší s sebou i nežádoucí jevy, které se mohou týkat vás či vašich dětí. Jsme připraveni vám pomoci.

Informační materiál, který právě držíte v rukou, je stručným minipřůvodcem vašimi právy a povinnostmi, ale také úskalími, které výchovu dětí často komplikují. Dále nabízí informace o tom, jaký postup k řešení nežádoucích situací volí škola, co můžete udělat vy a na koho je možné se obrátit s žádostí o radu či pomoc.

Každá kapitola obsahuje v závěru zkratky – odkazy na instituce či zařízení, které vám v dané oblasti mohou pomoci.

Za Komisi sociálně–právní ochrany dětí
při MěÚ Veselí nad Moravou
Mgr. Milena Mikulková, předsedkyně
srpen 2009

1 Podílíme se na výchově vašich dětí

Tento přehled institucí, zařízení a odborných pracovišť je aktualizován k 1.9. 2009. Níže uvedené zkratky v rámečku se dále budou vyskytovat v závěru každé kapitoly, dle zaměření činnosti tak, abychom vám tímto nabídli rychlou orientaci v možnostech pomoci a řešení.

Jsmo si vědomi, že cílem této brožury není poskytnout vyčerpávající informace. V každém případě jsme připraveni podílet se na pomoci při výchově vašich dětí.

VP, ŠMP, ŠP

Církevní základní škola ve Veselí nad Moravou
Park Petra Bezruče 697
698 01 Veselí nad Moravou

TELEFON: +420 518 323 721

WWW: <http://www.zsveseli.cz>

E-MAIL: zsjakvnm@cmail.cz; zskomves@centrum.cz

VP (Výchovný poradce): Mgr. Věra Záhová

ŠMP (Školní metodik prevence): Mgr. Aleš Kalina

ŠP (Školní poradce): Mgr. Martin Bušina (+420 777 100 745)

ZŠ a MŠ Veselí nad Moravou
Hutník 1456
698 01 Veselí nad Moravou

TELEFON: +420 518 323 285

WWW: <http://www.zshutnikves.cz>

E-MAIL: skola@zshutnikves.cz

VP: PhDr. Irena Leitgebová (leitgebova@zshutnikves.cz)

ŠMP: PhDr. Irena Leitgebová

ZŠ Veselí nad Moravou
Kollárova 1045
698 01 Veselí nad Moravou

TELEFON: +420 518 322 216

VP: Mgr. Jitka Kozumplíková

ŠMP: Mgr. Jiří Říha

MĚÚ

Městský úřad Veselí nad Moravou
Odbor sociálních věcí a zdravotnictví (SVZ)
Třída Masarykova 119
698 01 Veselí nad Moravou

TELEFON: +420 518 670 220

FAX: +420 518 670 228

WWW: <http://www.veseli-nad-moravou.cz>

E-MAIL: v_svz@veseli-nad-moravou.cz

Oddělení sociálně–právní ochrany dětí (SPOD)

Petra Beránková

SPO dětí a náhradní rodinná péče

TELEFON: +420 518 670 238

E-MAIL: berankova@veseli-nad-moravou.cz

Radka Koryčánková

SPO dětí, kurátorka pro děti a mládež

TELEFON: +420 518 670 234

E-MAIL: korycankova@veseli-nad-moravou.cz

Bc. Jana Studénková

SPO dětí

TELEFON: +420 518 670 231

E-MAIL: studenkova@veseli-nad-moravou.cz

Bc. Monika Žáčková

SPO dětí

TELEFON: +420 518 670 233

E-MAIL: zackova@veseli-nad-moravou.cz

PPP

**Pedagogicko–psychologická poradna Hodonín
pracoviště Veselí nad Moravou
Kollárova 1660
698 01 Veselí nad Moravou**

Mgr. Jaroslav Mrkva

psycholog

TELEFON: +420 518 324 112

TELEFON: +420 518 326 177

WWW: <http://www.ppp-hodonin.eu>

E-MAIL: ppp.hodonin@ho.orgman.cz

Mgr. Jiří Hilčer

psycholog, okresní metodik prevence

TELEFON: +420 518 615 082

TELEFON: +420 518 351 529

E-MAIL: hilcer@centrum.cz

SPPS

Sociálně–pedagogické poradenství a služby

Mgr. Milena Mikulková

Za Poštou 110

698 01 Veselí nad Moravou

TELEFON: +420 518 323 639

TELEFON: +420 605 011 336

WWW: <http://www.vztahove-poradenstvi.cz>

E-MAIL: mikulkova.m@centrum.cz

MĚ PO

Městská policie
Stolářská 659
698 01 Veselí nad Moravou

TELEFON: +420 518 322 895
TÍŠŇOVÉ VOLÁNÍ: 156
E-MAIL: mpolicievm@a-contact.cz

P ČR

Policie ČR
Masarykova 115
698 01 Veselí nad Moravou

TELEFON: +420 518 323 716
TELEFON: +420 739 065 371

K-centrum

Kontaktní centrum
Stolářská 521
698 01 Veselí nad Moravou

TELEFON: +420 518 322 852
TELEFON: +420 739 065 371
TELEFON: +420 776 152 977

Kyjov

TELEFON: +420 518 611 589
TELEFON: +420 777 805 002
WWW: <http://www.kyjov.caritas.cz>
E-MAIL: Kacko.kyjov@caritas.cz

SPONDEA

2. středa v měsíci - poradna pro oběti a svědky domácího násilí

Spondea, o.s.
Za Poštou 110
698 01 Veselí nad Moravou

TELEFON: +420 541 235 511

TELEFON: +420 608 118 088

WWW: <http://www.spondea.cz>

E-MAIL: spondea@spondea.cz

KROK

Terapeutická komunita pro drogové a jiné závislosti
Komenského 2124
697 01 Kyjov

TELEFON: +420 518 616 801

TELEFON: +420 732 137 357

WWW: <http://www.oskrok.cz>

E-MAIL: krok_os@seznam.cz

DDM

Dům dětí a mládeže
Hutník 1495
698 01 Veselí nad Moravou

TELEFON: +420 518 323 724

WWW: <http://www.ddmveseli.xf.cz>

E-MAIL: ddm.veseli.n.m.@tiscali.cz

LÉKAŘI

MUDr. L. Pazderková
Za Poštou 112
698 01 Veselí nad Moravou

pediatr

TELEFON: +420 518 324 435

MUDr. E. Fusková
U Polikliniky 1289
698 01 Veselí nad Moravou

pediatr

TELEFON: +420 518 396 136

MUDr. J. Macková
U Polikliniky 1289
698 01 Veselí nad Moravou

pediatr

TELEFON: +420 518 396 135

Mgr. D. Švehlíková
Hrnčírky 964
698 01 Veselí nad Moravou

psycholog

TELEFON: +420 518 322 054

2 Co děti potřebují? Jaká mají práva a jaké povinnosti?

Každé dítě k tomu, aby se zdravě vyvíjelo, sycení svých základních biologických, psychických, sociálních a citových potřeb. Jejich naplňování je předmětem vztahu, péče, zájmu a výchovného působení rodičů.

Děti potřebují

- pocit bezpečí, ochrany a podpory
- bezvýhradné přijetí a lásku
- laskavé a důsledné vedení
- režim a řád
- přiměřené množství a kvalitu podnětů
- zájem a pozornost nejbližších
- prostor pro učení, hru i odpočinek a humor
- přiměřenou úroveň zátěže, povinností a zodpovědnosti
- kladný vztah k oběma rodičům
- vidět své rodiče šťastné
- navazovat, udržovat a rozvíjet vztahy s vrstevníky

Kdo může pomoci?

PPP	SPPS	LÉKÁŘI	MĚŮ
-----	------	--------	-----

3 Co rodiče potřebují? Jaká mají práva a jaké povinnosti?

Rodiče mají důležitou a nezastupitelnou roli v životě dítěte. K potřebám rodičů patří zajištění bezpečí pro jejich děti a osobní péče o ně, možnost přiměřeného kontaktu, zájmu, respektu a úcty ze strany dětí a pocit potřeby a nezastupitelnosti. Vlivem životních okolností dochází k většímu či menšímu naplňování těchto potřeb, od čehož se odvíjí i životní spokojenost rodičů. K jejich dalším potřebám patří:

- být milován a milovat/mít hodnotu
- bezpečí a jistota pro sebe a své děti
- být pro dítě „velcí“ – poskytnout dítěti jistotu a spolehlivost
- zajistit příznivé životní podmínky pro sebe a své děti
- být dítětem přijímán a respektován
- mít jistotu, že jsou nablízku lidé, kteří by v případě nouze pomohli

K právům rodičů patří

- vytvářet k dítěti osobní citový vztah a poskytovat mu domov
- přiměřený prostor pro naplňování osobních potřeb
- výchovně působit na dítě a přejímat zpočátku za něj a později vůči němu zodpovědnost
- zajišťovat a chránit soukromí rodiny a rodinných vazeb
- úcty ze strany dětí

K povinnostem rodičů patří

Většina práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti je obsažena v zákoně o rodině. Některá jsou však upravena také v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Rodič má právo požádat o pomoc při výkonu svých práv. Tato žádost je adresována především orgánům sociálně-právní ochrany dětí MěÚ, a v tomto případě je rodič povinen s těmito orgány spolupracovat. K rodičovským povinnostem tedy patří:

- pečovat o dítě a zajišťovat jeho potřeby v závislosti na jeho věku a stupni vývoje
- plnit své povinnosti vyplývající ze zákona
- pečovat o dítě přiměřeně jeho věku
- zajistit školní docházku
- zabezpečit dohled nad nezletilým dítětem
- zamezit dítěti možnost vést nemravný a zahálčivý život
- spolupracovat s institucemi a orgány zabývajícími se péčí o dítě

Výchova k rodičovství probíhá zejména v původní rodině, kde se učíme vzorcům chování od vlastních rodičů. Máte-li zájem a vnímáte-li potřebu své rodičovské dovednosti posílit, lze nabídnout pomoc poradenských zařízení.

Kdo může pomoci?

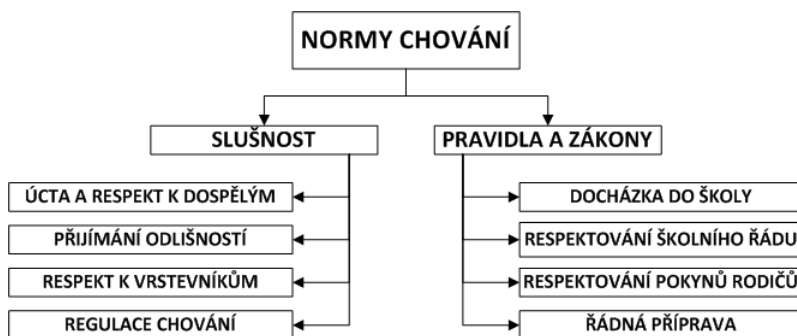
PPP	SPPS	LÉKAŘI	MĚÚ	SPONDEA
-----	------	--------	-----	---------

4 Jak se projevuje nežádoucí chování dětí?

Normy chování

Každá společnost má svá pravidla, své normy soužití. Základní normou fungování společnosti je starodávné úsloví: „*Dělej jiným to, co chceš, aby oni činili tobě – a nedělej jim to, co nechceš, aby dělali oni tobě*“. Tato pravidla se řadí mezi tzv. pravidla vzájemné slušnosti, pravidla společenské morálky a vedou k tomu, aby se lidem žilo vzájemně dobře.

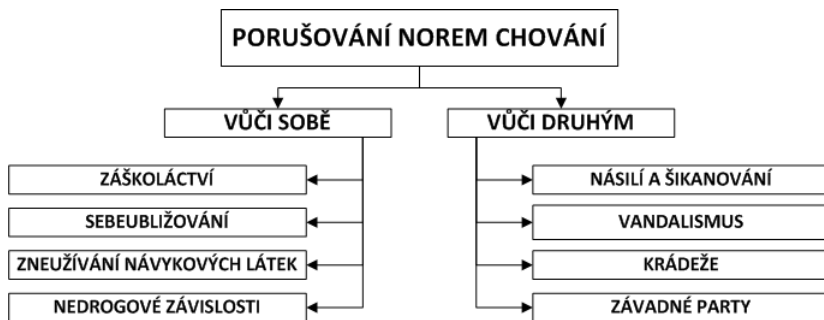
Existují však normy, jejichž zakotvení v zákoně znamená, že někteří lidé se výše uvedeným doporučením neřídí a společenské normy nerespektují. Jejich jednání vede k narušení vlastního vývoje nebo k pocitu ohrožení jiných lidí. V zákoně jsou pak uvedena práva, povinnosti, odpovědnost, případně sankce, které toto protisociální jednání omezují.



Obrázek 4.1: Normy chování

Porušování norem chování

Porušování norem se projevuje problémovým chováním. Může se jednat o nežádoucí chování vůči sobě, druhým nebo věcem. Velmi často se však stává, že nežádoucí chování postihuje jak jedince, tak jeho okolí.



Obrázek 4.2: Porušování norem chování

Tento miniprůvodce chce nabídnout stručné informace o tom, jak rozpoznat jednotlivé nežádoucí jevy, jak jim lze předcházet, jak je lze řešit a na koho je možné se obrátit o pomoc.

Kdo může pomoci?

VP, ŠMP	PPP	SPPS
MĚÚ	MĚ PO	P ČR

5 Co dělat, když se moje dítě „nemožně“ chová?

O co se jedná?

Problémovým chováním označujeme takové chování, které narušuje obvyklé normy slušnosti a chování v dané společnosti, negativně ovlivňuje mezilidské vztahy, případně znevýhodňuje samotného jedince.

Poruchy chování jsou charakterizovány opakujícím se a trvalým obrazem **protispolečenského chování** s různými projevy hrubé agresivity, vandalismu a závažné porušování stanovených pravidel.

Podle čeho se to pozná?

U těchto dětí se projevuje neklid, nezdrženlivost a impulzivita, upovídanost, všechno musí zkusit, nespí dlouho, hned po probuzení jsou velmi aktivní, někdy naopak pomalé a podléhají dennímu snění. Problémy se projeví zejména ve styku s kolektivem – jsou neoblíbené a odmítané, ostatní děti je netolerují. Často usilují o kontakt s vrstevníky nevhodným způsobem a posléze se ocitají ještě ve větší izolaci. Ve škole se nezapojují obvyklým způsobem, ale na několikátou adresnou výzvu. Činí jim potíže soustředit se na práci případně od ní odbíhají, málokdy ji dokončí. Zlobí, ničí (často i svou práci), vyrušují, pobíhají bezcílně z místa na místo, vynakládají neúměrné úsilí k soustředění, vnímají často vše a bez výběru a vypadá to, že se nesoustředí. Svým nekoordinovaným chováním mohou ohrožovat ostatní.

Při závažnějších formách problémového chování se jedná např. o nadměrné rvačky nebo tyranizování slabších, krutost k jiným lidem nebo zvířatům, závažné ničení majetku, zakládání ohně, krádeže, opakované lhaní, chození za školu a útoky z domova, mimořádně časté a intenzivní výbuchy zlosti, vzdorovité provokativní chování a trvalá silná neposlušnost.

Co udělá škola?

Problémové chování žáků řeší škola v několika úrovních. Vyrozumí rodiče o problémových projevech dítěte, společně zhodnotí možnosti nápravy a dostupná opatření, příp. doporučí návštěvu pedagogicko-psychologické poradny. V případě přítomnosti specifické poruchy chování postupuje dle doporučení psychologa – speciální přístup, individuální organizace času a prostředí, důslednost a předvídatelnost ve výchově (denní režim a řád).

U problémového chování a nekázně užívá jak preventivní tak výchovná opatření, která jsou na základě školního řádu udělována podle závažnosti nevhodných projevů žáků. Jedná se o napomenutí či důtkou třídního učitele, důtku ředitele školy, snížený stupeň z chování. V případě, že rodiče nespolupracují a nevhodné chování dítěte pokračuje, předá informaci oddělení sociálně právní ochrany dětí, které jedná s rodiči podle platných zákonů v rozsahu jejich rodičovských povinností a práv.

Co mohou nebo musí udělat rodiče?

Povinností rodičů je péče o dítě spojená s laskavou a důslednou výchovou. Tzn. že dítě potřebuje jasně stanovená, dodržovaná a kontrolovaná pravidla, která mu umožní zařadit se do společnosti a vedou k sebekázně. Potřebuje také ocenění, povzbuzení, projevy lásky a přijetí, zájmu, přiměřenou péči a pozornost. V případě výchovných nesnází mohou rodiče vyhledat služby jak školního poradenského pracoviště (pracovníků), tak odborných institucí a odborníků.

Kdo může pomoci?

VP	MĚÚ	PPP	SPPS
----	-----	-----	------

6 Co dělat, když má moje dítě nevhodné kamarády?

O co se jedná?

Závadnou partou se rozumí taková skupina zejména vrstevníků, která negativně ovlivňuje sociální vývoj dítěte a jejíž činnost narušuje společenské normy, případně protispolečenské chování skupiny vykazuje známky trestné činnosti.

Podle čeho se to pozná?

Dítě, které se dostalo do závadné party, velmi často nápadně změní styl oblékání, vystupování, komunikaci s dospělými i vrstevníky – celkově životní styl a hodnoty. Projeví se to i úporným dožadováním větší volnosti a svobody, zanecháním smysluplné činnosti (sport, kroužky, ...) a dítě tráví čas převážně s touto partou. K dalším projevům patří odmítání výchovného vedení, nerespektování obvyklých norem chování. V některých případech dochází k experimentování s návykovými látkami, sebepoškozování, vandalismu (nejčastěji sprejerství), k menším či větším krádežím (nejčastěji doma), k šikanování, záškoláctví někdy až k trestné činnosti loupežných přepadení. Nejčastějším důvodem vzniku závadných part je nuda, zvědavost, vzdor - někdy nenaplněné potřeby (viz kapitola CO DĚTI POTŘEBUJÍ?).

Co udělá škola?

Vyskytuje-li se závadná parta na půdě školy, je škola povinna tento jev řešit. Sleduje projevy chování, provádí šetření, které identifikuje jak způsoby fungování takové party, tak její činnost i samotné členy. Cílem je takové projevy na půdě školy zastavit. Pokud je činnost žáků v rozporu se školním řádem, postupuje podle stanovených kázeňských opatření. Jedná-li se o žáky jednotlivce zapojených do tzv. sídlištních part, spolupracuje s dalšími subjekty. V případě závadné činnosti mimo vyučování a mimo prostor školy se touto problematikou zabývá SPOD MěÚ, městská či státní policie.

Co mohou nebo musí udělat rodiče?

Základním předpokladem výchovného vedení, které snižuje „přitažlivost“ závadných part je zájem rodiče, respektující a podnětné výchovné působení. Základním pilířem vztahu rodič–dítě je pocit přijetí, respektující komunikace, kdy dítě vnímá zájem rodiče o přiměřený a vyvážený prostor k vlastní tvořivosti propojený s povinnostmi a kázní.

Rodiče tedy mohou přispět k tomu, aby dítě využívalo svůj volný čas přiměřeně věku, schopnostem a možnostem. Přispějí tím, že o činnost svého dítěte projevují zájem a účastní se některých jeho aktivit. V případě výskytu ojedinělých nežádoucích projevů chování s dítětem hledají příčiny, spouštěče a představí možnosti změny. S dítětem mluví srozumitelně, se zájmem, respektem a potřebou vyznat se ve svém dítěti. Násilným vyžadováním poslušnosti, vyčítáním či výhrůžkami rodiče často nevědomky přispějí k tomu, že se dítě k závadné partě přimkne ještě výrazněji, protože ta mu poskytuje přijetí a podporu. Závadná parta často ovlivňuje dítě v kritickém období vývoje, a proto je velmi žádoucí vyhledat pomoc odborníků – jak jednat s dítětem, jak řešit nevhodné projevy, jak komunikovat.

Kdo může pomoci?

VP	MĚŮ	PPP	SPPS	MĚ PO	P ČR	DDM
----	-----	-----	------	-------	------	-----

7 Co dělat, když moje dítě chodí za školu?

O co se jedná?

Záškoláctví je úmyslné zameškávání školního vyučování. Žák se z vlastní vůle, bez vědomí rodičů vyhýbá pobytu ve škole. Jedná se vlastně o formu útěku žáka ze školy. Záškoláctví má dvě základní formy. Je buď impulsivní (dítě předem neplánuje, že nepůjde do školy), nebo je účelové a plánované (žák předem plánuje odchod ze školy pod různými záminkami).

Podle čeho se to pozná?

Dítě často hledá záminky v tzv. tolerovaném záškoláctví – úniku do nemoci. Často si vymýšlí, lže a uhýbá školní zátěži – povinností. Simuluje odchod do školy a pak do školy nejde nebo hledá důvody, proč z vyučování odejít dřív. V některých případech se může jednat o důsledek nedostatečně zažitého režimu dne (pozdní příchody, ranní loudání, ...). K záškoláctví může docházet i z toho důvodu, že žák je ve třídě neoblíbený, izolovaný, po dlouhodobé nemoci, ponižovaný, šikanovaný, má špatné školní výsledky, bojí se neúspěchu, písemek, zkoušení, mluvení před tabulí nebo může mít strach z některých lidí. Negativní vliv na školní docházku může mít i „závadná parta“, experimentování s drogami, případně prostý vzdor proti normám.

Co udělá škola?

1. Neomluvenou nepřítomnost do součtu **10 vyučovacích hodin** řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod nepřítomnosti žáka a způsob omlouvání jeho nepřítomnosti a upozorní na povinnost stanovenou zákonem. Seznámí zákonného zástupce s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené nepřítomnosti. Provede zápis z pohovoru, do něhož uvede **způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem**. Během období, kdy škola vyhodnocuje neomluvenou nepřítomnost, může ředitel školy v zájmu zjištění pravé příčiny

záškoláctví žáka a jejího odstranění požádat o spolupráci odborníky z oblasti pedagogicko-psychologického poradenství, popř. orgány sociálně-právní ochrany dětí.

2. Při počtu neomluvených hodin **nad 10 hodin** svolává ředitel školy školní **výchovnou komisi**, které se dle závažnosti a charakteru nepřítomnosti žáka účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školní metodik prevence, popř. další odborníci a zástupce rady školy, pokud byla zřízena.
3. V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka přesáhne **25 hodin**, ředitel školy zašle bezodkladně **oznámení o pokračujícím záškoláctví s náležitou dokumentací příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí** nebo pověřenému obecnímu úřadu. Tato **ohlašovací povinnost** vychází z platné právní úpravy. V případě opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku, pokud již byli zákonní zástupci pravomocným rozhodnutím správního orgánu postíženi pro **přestupek** podle ustanovení zákona, je třeba postoupit v pořadí již **druhé hlášení o zanedbání školní docházky** Policii ČR, kde bude případ řešen jako **trestní oznámení pro podezření spáchání trestného činu ohrožení mravní výchovy mládeže**. Kopie hlášení o zanedbání školní docházky bude zaslána pověřenému obecnímu úřadu.

Co mohou nebo musí udělat rodiče?

Zajištění docházky dítěte do školy je povinností rodičů (zákonných zástupců) dle zákona 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí § 6. Objeví-li rodiče u svého dítěte příznaky tohoto jevu, je velmi žádoucí **spojit se neprodleně se školou (třídní učitel)**, která má povinnost nepřítomnost žáků evidovat. Někdy se stává, že dítě omluvenky falšuje, jindy zase ovlivní rodiče, aby jeho absenci omlouvali. V těchto případech je velmi žádoucí **upozornit dítě i rodiče na případně důsledky tohoto podvodu a rozhodně se nepodílet na tolerování absence**. Zároveň je však potřeba **zjistit, z jakých důvodů dítě do školy odmítá chodit a tyto příčiny řešit včas a případně ve spolupráci s odborníky**.

Praktická opatření

1. Stanovení režimu dne a důsledná kontrola jeho dodržování, včetně odměn a sankcí.
2. Zajištění doprovodu dítěte do školy. Zejména u žáků 2. stupně se jedná o velmi „nepopulární“ opatření.
3. Stanovení jasných podmínek pro možnou absenci – nemoc potvrzená lékařem, předčasný odchod ze školy pouze po telefonickém ověření důvodu u rodičů.
4. Dohoda se školou o informování o nepřítomnosti dítěte ve vyučování a způsobu omlouvání nepřítomnosti dítěte.
5. V případě zjištění důvodů záškoláctví spolupracovat v rámci jejich šetření a vyřešení (šikana, vztahy ve třídě, strach, parta, ...).
6. Stanovit přesný časový úsek, po který bude monitorována účast dítěte ve vyučování po zavedení výše uvedených opatření – poté efekt opatření zhodnotit a stanovit další etapu a podmínky naplňování opatření.
7. Spolupracovat s orgánem sociálně–právní ochrany (MěÚ), s poradenskými institucemi v zájmu nastavení žádoucích norem chování dítěte, příp. podpora rodiny.

Orgán sociálně–právní ochrany dětí (OSPOD MěÚ) má ze zákona povinnost zabývat se dětmi, u kterých jsou patrné projevy nežádoucích sociálních jevů, včetně záškoláctví. Společně s rodiči se hledají řešení nepříznivého chování a usiluje se o nápravu dostupnými prostředky - domluvou, dohledem, omezením kontaktu s nežádoucím prostředím a osobami. V případě pokračujícího nevhodného chování navrhne ambulantní nebo pobytovou speciální péči ve středisku výchovné péče (SVP), případně navrhne ústavní výchovu.

Kdo může pomoci?

VP	MĚÚ	PPP	SPPS	MĚ PO	P ČR
----	-----	-----	------	-------	------

8 Co dělat, když je moje dítě šikanováno nebo šikanuje?

O co se jedná?

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ponížit, zesměšnit či ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí (psychického nebo fyzického) jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponížuje, nebo to prostě bolí – strká do něj, nadává mu, schovává mu věci, bije ho. Ale může mu znepříjemňovat život i jinak, pomlouvá ho, intrikuje proti němu, navádí spolužáky, aby s ním nemluvili a nevíšali si ho, nebo k tomuto jednání využívá moderní technologie (mobil, internet, ...).

Podle čeho se to pozná?

Rozdíl mezi škádlením a šikanováním

Škádlení mezi dětmi je obvyklý jev. Jedná se často o projevy přátelství, dětské bezstarostnosti, legrace, hry a humoru. **Při škádlení** se očekává, že to bude **legrace pro obě strany**. Ale když je patrné, že ten **druhý to jako legraci nebere**, že je zraněný, pak iniciátor škádlení pocítuje lítost, omluví se mu a v činnosti dál nepokračuje. U **šikany** je to obráceně. **Agresor chce druhému ublížit, chce ho ranit. A má z toho radost. Nejenom, že se mu neomluví, ale své chování opakuje. A většinou násilí stupňuje.**

Nepřímé znaky šikanování

- žák se bojí v hodinách veřejného projevu – odpovídat na otázky, je nejistý, ustrašený, raději řekne „nevím“, obává se jít k tabuli.
- při rozdělení do skupin zůstane poslední nebo raději chce být sám.

- odmítá účastnit se hodin tělesné výchovy – šatně, sprchování po TV. Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- u žáka se školní prospěch někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- když je žák učitelem napomínán, třída na to reaguje pozitivně a usiluje o jeho větší potrestání.
- žákovi často chybí pomůcky nebo má často rozházené nebo poničené věci, např. sešity, učebnice, oblečení.
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- žák se straní spolužáků, je zakřiknutý, bývá často třídou zesměšňován, působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- stává se uzavřeným, roztržitým, zasněným, neklidným, zvýšeně až paranooidně ostražitým.
- u žáka projevuje se objektivní zhoršení zdravotního stavu, třes rukou, tiky, náhlé ranní nevolnosti.
- objevuje zvýšená absence, žák začíná vyhledávat důvody pro neúčast ve škole, může dojít i k záškoláctví.
- má-li žák – oběť službu, tak ho kritizují, schovávají třídní knihu, záměrně ztěžují provedení povinností.
- v přestávky se žák vyhýbá WC, naopak často si vyžádá uvolnění na WC z vyučovací hodiny (kdy má jistotu, že agresor je pod dohledem učitele).
- o přestávkách žák vyhledává blízkost učitelů, není sám ve třídě, čeká před dveřmi a vchází s učitelem, nápadně často se stará o vyzvednutí a vrácení pomůcek do kabinetu.
- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády nebo se naopak pravidelně okolo něj vytvoří okruh stále stejných žáků – je však patrné, že tato společnost je pro něj nepříjemná, někdy se snaží uniknout (a není mu to umožněno).
- nechodí společně se třídou, nikdo s ním nechce jít ve dvojici, jde na konci většinou sám (nebo ho „přinutí“ jít s někým „nepřijatelným“).
- vyhýbá se šatnám – raději unese poznámku za nepřezouvání.

-
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
 - mívá odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
 - „nemívá“ svačiny, odmítá chodit na obědy.
 - ve školní jídelně je neúměrně dlouho – předbíhají ho, posílají na konec řady, svalují na něj vinu za nekázeň, odmítají ho pustit ke stolu.

Přímé znaky šikanování

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo „legrací“ zranitelný.
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislivým, nebo pohrdavým tónem.
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené pannačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Varovné signály psychické formy šikany

- často neočekávaný **výskyt a stupňování agrese (obraně)**
- **přesun** agresivních útoků na sebe, zvířata nebo druhé lidi
- **různé formy úniku** – nemoc, záškoláctví, denní snění, „šaškování“, zavdčování, náhodné a impulsivní intimní vztahy
- zvýšená až přehnaná „koketérie“ (u dívek – vyzývavé oblečení, snaha o přizpůsobení, zdůrazňování ženskosti či naopak potlačování jakéhokoliv projevu ženství)

- **rezignace až zhroucení, sebevražedné tendence**

KYBERŠIKANA (virtuální šikana) – nový speciální druh šikany využívající možností, které poskytují moderní komunikační technologie - mobil, počítač, internet. Mezi nejobvyklejší projevy patří zasílání obtěžujících, urážejících či výhruzných e-mailů a SMS, vytváření stránek a blogů s dokumenty ponižujícími oběť (foto, video, texty).

Co udělá škola?

Při podnětu zahájí škola šetření dle stanovených zásad (je zakázáno, aby si to oběť „vyříkala“ s agresorem, před spolužáky). Pro šetření šikany je stanoven postup, který chrání oběť, zdroje informací a pracuje se všemi aktéry – agresory, obětí a „mlčící většinou“ – nezapojenými (svou tolerancí nebo strachem dovolili rozvoj nežádoucího chování). Škola se věnuje problematice šikanování v preventivních programech a při zjištění či získání podnětů se věnuje řešení problému. Cílem je zastavení šikany a obnovení bezpečného prostředí třídy, resp. školy.

Opatření

Kromě toho, že je potřeba pracovat s celou třídou na zlepšení vzájemných vztahů a zastavení šikanování, školní řád obsahuje výchovná opatření směřující k potrestání nežádoucího chování.

1. Pro potrestání agresorů lze užít následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele
- Snížení známky z chování.
- Převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny.
- Doporučení rodičům obětí i agresorů návštěvy v ambulatním oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež (dále SVP) nebo v nestátních organizacích majících obdobnou náplň činnosti jako SVP.

2. V mimořádných případech se užijí další opatření:

- Doporučení rodičům na dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.

-
- Podání návrhu orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
 - Vyrozumění policejního orgánu, došlo-li k závažnějšímu případu šikanování.
3. Oběti šikanování se doporučuje nabídnout psychoterapeutickou péči PPP nebo jiného poradenského pracoviště.
 4. Při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu přestupku nebo trestného činu, je ředitel školy nebo školského zařízení povinen oznámit tuto skutečnost Policii ČR.
 5. Školy a školská zařízení jsou povinny bez zbytečného odkladu oznámit orgánu sociálně právní ochrany skutečnosti, které ohrožují žáka (svěřence), nebo že žák (svěřenec) spáchal trestný čin, popř. opakovaně páchá přestupky.

Minitest pro rodiče

Rodiče, zkuste si udělat tento minitest. Nevyhýbejte se žádné odpovědi a buďte k sobě i k svému dítěti pravdiví a spravedliví. Neplatí, že oběti se stávají jen některé děti. Naopak, obětí se může stát každé dítě, normálně vyvinuté, klidné, přemýšlivé, snaživé, fyzicky přiměřeně vyspělé. Stejně tak neomlouvejte a nepřehlížejte projevy, které mohou vést k tomu, že se z vašeho dítěte stane agresor. Uvedené znaky nechápejte tak, že se jejich nositel automaticky stane agresorem nebo obětí. Jsou však významným signálem, který při vhodných podmínkách a odpovídající situaci, může dostat vaše dítě do role agresora nebo oběti.

a) dítě (ano – zakroužkujte; ne – ponechejte volné)

- je zlomyslné
- je impulsivní, nepřiměřeně podrážděné
- často je náladové
- bývá nevraživé, sprosté
- časté jsou u něho projevy zuřivosti, vzteku
- vyžaduje obdiv, chce být středem pozornosti
- má velikášské tendence
- doma i ve škole má časté kázeňské problémy

- je závistivé
- těžko se přizpůsobuje
- nerado přijímá společenské normy
- je hrubé, surové
- má sklony bezdůvodně ničit věci
- je u něj narušen vztah k autoritě
- dává často najevo svou sílu, fyzickou i psychickou převahu
- mezi dětmi se bezohledně prosazuje
- rád zdůrazňuje své přednosti
- touží být mocné
- rádo ovládá druhé, často poroučí
- rádo veřejně ponižuje druhé
- je kruté ke zvířatům
- je kruté k jiným dětem
- často vyvolává rvačky
- má sklony okrádat mladší a slabší
- vyhledává činnosti spojené s rizikem
- zapojuje se do skupin, kde vládne násilí a jsou častější sklony k trestné činnosti
- dělá rádo věci, které druhým vadí
- rádo vyhledává v televizi a filmu násilí
- toto násilí prožívá se zaujetím
- má pocit uspokojení v situaci, kdy vidí utrpení druhého
- těžko vyjadřuje své city
- těžko se vžívá do pocitů druhých
- na kritiku reaguje nepřiměřeně
- má sklony násilně řešit konflikty
- fyzicky napadá druhé i když nejde o sebeobranu
- omezuje druhé v jejich projevech a jednání
- využívá druhých pro své cíle

b) rodina (ano – zakroužkujte; ne – ponechejte volné)

- projevuje se ve vaší rodině agresivita, brutalita
- je vůči dítěti uplatňován náročný přístup (vojenský dril, bez potřebné míry lásky)

-
- prosazují dospělí členové rodiny svoji moc autoritativně
 - projevují se v rodině sadistické tendence
 - je dítě v rodině často fyzicky napadáno některým členem rodiny
 - dochází ve vaší rodině k fyzickému násilí (např. mezi rodiči)
 - dítě je v rodině ponižováno
 - je některým členem rodiny nenáviděno pro jeho zdravotní postižení, tělesný handicap apod.
 - používáte často tělesné tresty
 - používáte často nadávky
 - ponižujete a zesměšňujete dítě
 - zacházíte krutě s dítětem
 - dochází často ke konfliktům mezi otcem a dítětem, které končí fyzickým potrestáním
 - otec omezuje autonomii dítěte
 - otec je k dítěti odměřený, bez potřebné dávky citu a lásky
 - matka často používá fyzické tresty
 - dává v rodině někdo najevo zklamání z narození dítěte.

Pokud jste byli k sobě, k dítěti i situaci v rodině spravedliví, pak jste si vytvořili určitý obrázek toho, **zda se vaše dítě může či nemůže stát agresorem. Pokud v odpovědích převažuje ANO, pak byste neměli otálet a pokusit se změnit vše, co se změnit dá.** Jistě vám i v tomto případě mohou pomoci odborníci uvedení v oddíle **Kdo může pomoci**. Dokážete-li zastavit agresi v dětském věku, máte naději, že snížíte nebo zastavíte riziko kriminalizace v dospělosti. Bude-li tomu naopak, dítě zjistí, že krutost se vyplácí, je-li nepotrestána a jeho brutalita a agresivita poroste. (ano – zakroužkujte, ne – ponechejte volné)

- dítě dává najevo své přednosti výrazně, často i nevhodně
- viditelně zvýrazňuje svůj vřelý vztah k některému učiteli
- odlišuje se výrazně od třídy svou inteligencí (kladně i záporně)
- výrazně se odlišuje svými projevy
- snaží se vetřít do přízně silnějších
- obléká se jinak než ostatní
- je výrazně obézní

- je tělesně slabé, má malou fyzickou sílu
- je tělesně neobratné
- má tělesný handicap nebo vzhledovou vadu
- těžko snáší fyzický střet
- není schopno se ubránit před případným napadením
- má obavy z měření sil
- vyhýbá se tvrdším sportům (hokej, kopaná apod.)
- podceňuje své schopnosti, výkony
- je nešikovné
- nedokáže se vzepřít ústrkům
- nedokáže přijmout běžné škádlení či postrkování
- je viditelně bojácné
- je plaché
- je výrazně citlivé
- mezi vrstevníky se projevuje nevýrazně
- těžko se prosazuje
- těžko navazuje kontakt s vrstevníky
- nemá kamarády, je osamělé
- má nízké sebevědomí
- je zamlklé, neprůbojné
- nesnáší posměch
- často pociťuje zahanbení
- není schopné vzbudit sympatie dětí i dospělých
- nedokáže poskytnout citovou odezvu

-
- je příliš sebekritické
 - snadno propadne panice a malomyslnosti
 - se svými pocity se těžko svěřuje i svým rodičům

V případě, že **převažuje ANO, je nutné vyhledat pomoc**, protože sami situaci asi těžko zvládnete. **Nečekejte a začněte, dokud je čas.** Šikana se v prvních stádiích většinou těžko pozná, ale stopy, které zanechá na dítěti, bývají hluboké a často i trvalé. Obráťte se odborníky uvedené v oddíle **KDO MŮŽE POMOCI?**

Co mohou udělat rodiče pro ochranu svého dítěte?

Všimněte si těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. „Nechte mě!“
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.

- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

V případech, že je dítě agresorem, mohou se projevovat tyto příznaky:

- Mívá u sebe cizí věci, peníze s nejasným původem nabytí,
- Před vrstevníky se snaží vystupovat sebevědomě
- Mohou se objevovat poznámky na nevhodné chování vůči spolužákům
- Mohou se v jeho blízkosti objevovat „kamarádi“ se závadným chováním,
- Navštěvuje často dostupné webové stránky, na kterých jsou „vyvěšeny“ aktuální případy z dění v jejich třídě, případně hledá inspiraci na jiných webových stránkách
- Na jeho mobilním telefonu je natočeno video zachycující ponižující jednání spolužáků nebo jeho samotného
- Svaluje vinu za své nevhodné chování na jiné, zejména že žák „obět“ provokuje

Přes veškerou snahu se mnohdy stává, že dítě o svém trápení mlčí - stydí se za to, že není oblíbené, že se neumí bránit nebo prostě nechce rodičům přidávat starosti. Někdy si dokonce myslí, že si to zaslouží. Pokud už něco od svého dítěte zjistíte a svěří se se svou bolestí, obraťte se na školu - obvykle na třídního učitele, nebo výchovného poradce, či školního metodika prevence.

Osvědčil se následující přístup:

1. Poskytnutí maximální citové opory dítěti

Rodiče by měli dítě vyslechnout, brát všechno, co říká, vážně. Stává se, že někteří z nich jednájí velmi nevhodně a reagují třeba tvrdě a nedůvěřivě. V každém případě by měli dítě podržet, stát při něm. Pokud dítěti hrozí nebezpečí, je lepší ho nechat doma. Rodiče by se měli snažit zjistit co nejvíce informací – co se stalo, kdo co dělal, kdy, jak, případně kolik je obětí.

2. Návštěva školy

Při této návštěvě si rodiče (jestliže jeden z rodičů nemůže, je dobré si vzít s sebou někoho, kdo toho druhého podpoří) promluví s ředitelem školy a s lidmi, kteří mají děti na starosti (nejčastěji třídní učitel, výchovný poradce). Vždy je však potřeba zacházet se získanými informacemi s maximální obezřetností, protože nejčastějším strachem šikanovaných je zhoršení situace a msta, svěřili se někomu.

3. Další opatření

Podle závažnosti šikanování, situaci ve škole a dalším okolnostem, mohou rodiče uvažovat o dalších opatřeních, například navázat kontakt s odborníkem – specialistou na problematiku šikanování. Jen málokdy může být krokem k nápravě i domluva s rodiči agresora. Dále je třeba zajistit ochranu dítěte na cestě do školy a domů. Při závažném šikanování lze podat trestní oznámení na agresory nebo na školu jako instituci, jejíž povinností je zajistit bezpečnost dítěte, které školu navštěvuje.

Jak postupovat, když je dítě šikanováno?

Připusťme, že několik výše uvedených signálů ve vás vzbudí určité podezření, že by mohlo jít o šikanování vašeho dítěte. Znovu podotýkáme, že ideální stav nastane, když se vám dítě svěří.

- Odložte veškerou práci, není nic důležitějšího, než situace vašeho dítěte.
- Vyslechněte vaše dítě, dejte najevo, že jeho informace berete vážně (i když se vám mohou zdát malicherné či nepodstatné).
- Přesvědčte ho, že mu chcete pomoci a to potom musíte dodržet. Jste jeho jedinou nadějí, nesmíte zklamat.
- Poskytněte dítěti veškerou podporu. Pochopitelně, že odlišíte např. běžnou klukovskou šarvátku od skutečné šikany.
- Pochvalte ho, povzbuďte, rozptylte jeho obavy o tom, že žaluje. Vyvedněte naopak jeho sílu a odvalu sdělit tyto závažné skutečnosti.

Při jednání se školou jednejte klidně, věcně, bez emocí, buďte však důslední a nedopusťte neobdobnost a polovičaté řešení. Při jednání ve škole věnujte pozornost tomu, jak škola bude postupovat při vyšetřování. Při této fázi řešení šikany dochází **nejčastěji k těmto chybám:**

- společně je vyšetřován agresor i oběť
- vyšetřování je prováděno před třídou
- pedagogové nevědomky chrání agresora, nepřipouští, že on by mohl šikanovat
- výpovědi oběti jsou bezdůvodně zlehčovány ve snaze šikanu zakrýt
- pedagog se snaží „objektivně“ rozdělit vinu mezi agresora a oběť
- agresori jsou včas informováni, mají dost času na přípravu své výpovědi i ovlivnění svědků, oběti
- postup vyšetřujícího je natolik nevhodný, že oběť odmítne vypovídat
- vyšetřování je vedeno tak neobratně, že ostatní žáci odmítnou vypovídat, či vědomě lžou ze strachu, aby se nestali i oni obětí.

Kdo může pomoci?

VP, ŠMP	MĚÚ	PPP	SPPS	MĚ PO	P ČR
---------	-----	-----	------	-------	------

9 Co dělat, když moje dítě kouří, pije alkohol nebo zkouší drogy?

O co se jedná?

Do návykových látek (NL) se řadí: alkohol, tabák, drogy, těkavé látky. K návykovému chování dochází tehdy, poskytuje-li přijímaná látka, příp. činnost příjemci jistý druh uspokojení. Používání návykových látek může vyvolávat příjemné pocity opojení, otupení či povzbuzení a pro jedince řadu nových a dosud nepoznaných pocitů a prožitků. Současně některým poskytuje úlevu od tělesných a duševních potíží. V dětském věku jde zejména o podřízení se vlivu idolů, kamarádů, příp. tzv. frajeřina. Mládež, pokud zneužívání návykových látek přiznává, uvádí jako nejčastější důvod: zvědavost, touhu prožít něco zvláštního, neobvyklého, najít nové prožitky, uniknout nepříjemným situacím, tvrdé realitě, nepříjemným stavům, dosáhnout dočasné úlevy, uniknout samotě, do které je uváděna svými problémy, které si nezavinila sama, protest proti autoritě. Většina dětí a mládeže začíná experimentovat s návykovými látkami převážně pod tlakem vrstevnické skupiny, motivací není obvykle svobodná volba (zvažování pro a proti), ale touha začlenit se mezi vybrané vrstevníky.

Jak se to pozná?

Ke spolehlivému rozpoznání, zda dítě bere drogy, poslouží toxikologický rozbor moči (např. CEDELAB). Není to snadné – zvláště, když dítě zkouší drogy poprvé nebo je bere pouze příležitostně. Mnohá znamení jsou stejná, jako normální znaky dospívání. Důvodem k zamyšlení může být, vyskytne-li se několik znaků současně. I v takovém případě však nedělejte unáhlené závěry.

- Vynucování si větší volnosti a svobody v trávení volného času – zejména potřeba „někam si jít sednout s kámoši“
- Ztráty lihovin a cigaret z domácnosti
- Změna či ztráta přátel a kamarádů

- Při experimentování s drogami náhlé izolování se od normálních vrstevníků.
- Napojení se na nevhodné, často starší přátele.
- Ztotožňování se s „drogovou kulturou“ – zařazení užívání alkoholu, cigaret, drog jako nedílné součásti setkání s přáteli
- Zastávání se drog, vysvětlování jejich zneužívání, zdůrazňování „kladných“ účinků
- Náhlé zhoršení vzhledu a péče o zevnějšek
- Náhlé zhoršení prospěchu a chování, neomluvené hodiny
- Ztráta a krádeže cenností doma nebo ve škole
- Změny v chování: náladovost, podrážděnost, lhaní, přecitlivělost, neobvyklá agresivita
- Podstatná ztráta zájmů, zálib a koníčků
- Horší soustředění a paměť – zapomnětlivost
- Neobvykle častá zvýšená ospalost až otupělost nebo naopak zvýšená aktivita
- Nechutenství, úbytek na váze, nevolnost, zvracení
- Neobvyklé skvrny na oblečení, neobvyklý zápach celého těla, při čichání porušenou kůží okolo nosu a úst
- Nález pomůcek pro zneužívání drogy: dýmky, jehly, stříkačky, sežehnuté kousky plechové folie nebo lžičky, zapalovače, lahve od ředidel
- Nález zbytku „jointu“ s lepenkovým filtrem marihuany (nebo pěstování přímo doma např. na balkoně) nebo různých prášků
- Stopy vpichů na končetinách, hýždích, krku aj.

Co udělá škola?

Školním nebo vnitřním řádem je zakázáno užívat nebo nosit do školy jakékoliv NL. V případě, že žáci kouří, pijí alkohol nebo požívají návykové látky v prostorách školy v době školního vyučování, porušují školní řád. Škola informuje rodiče o porušení školního řádu jejich dítětem a poskytuje informaci o uděleném výchovném opatření (dle §7 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb.) a oznamuje orgánu sociálně–právní ochrany (dále jen „OSPOD“) (dle § 10 odst. 4, zákona č. 359/1999 Sb.).

Řešení užívání NL žáky školy mimo dobu školního vyučování nebo prostory školy nepřísluší škole jako instituci, která z toho bude vyvozovat opatření. Podle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně–právní ochraně dětí může na nežádoucí chování dítěte upozornit každý občas - a to buď rodiče nebo OSPOD MěÚ. Užívání NL není trestné, ale neexistuje žádná legální cesta, jak by si osoba mladší 18 let mohla nějakou takovou látku opatřit. Ten, kdo ji dítěti dal, předal nebo prodal se dopustil přestupku proti zákonu, v případě prodeje nebo podávání alkoholu i trestného činu a je třeba porušení zákona oznámit orgánům obce nebo Policii České republiky.

Pokud se žák dostaví do školy pod vlivem alkoholu nebo nějaké návykové látky, škola nejprve zajistí bezpečí dítěte a orientačně posoudí, zda je potřeba přivolat lékaře. Je-li ve stavu akutní intoxikace, volá záchranku. Současně vyrozumí zákonné zástupce a orgán sociálně–právní ochrany. Vyhodnotí-li situaci tak, že lékaře není nutné volat, volá zákonné zástupce a trvá na tom, aby si dítě převzali. V dané situaci škola nedokáže dostatečně zajistit povinný dohled a je třeba, aby se ho ujali rodiče. Jestliže se rodiče nedostaví, zajistí škola povinný dohled po dobu školního vyučování a kontaktuje OSPOD.

Co mohou nebo musí udělat rodiče?

- **Nepanikařit.**
- **Nezakazovat.** Ztratíme-li hlavu a začneme ihned zakazovat, můžeme si být jisti, že droga dětem zachutná o to víc–navzdory. Nebezpečí v případě, že dítě sáhlo po droze kvůli tomu, že mělo nějaký problém, je pak ještě větší.
- **Neztratit kontakt.** Nenuceně, vhodnou formou dávat dítěti najevo svůj zájem, zajímat se o jeho svět, jeho kamarády, podporovat koníčky atd. Důležité je získat důvěru dítěte, umět mu naslouchat. Někdy je to

těžké, zvláště, když dítě hájí názory a postoje pro rodiče nepřijatelné. Vyslechnout však ještě neznamená přistoupit na jeho stanovisko.

- **Opatřit si co nejvíce spolehlivých informací.** Ve vhodných chvílích hovořte s dítětem otevřeně o alkoholu a drogách. Obhájí-li dítě některou z drog, vyslechněte ho, ale **opatřete si protiargumenty**. Dostatečnou informovaností v dané problematice zabráníte tomu, že vás potomek „utluče“ svými argumenty.
- **Jít osobním příkladem:** přestat s vlastním kouřením, pitím. . . Rodič, který je pro dítě svým chováním ve vztahu k návykovým látkám vzorem, je ve výhodě. Některé hodnoty předávané rodiči mohou být v prevenci velmi prospěšné.
- **Spolupracovat** s dalšími rodiči vrstevníků, se školou, s odborným zařízením. Neváhejte vyhledat profesionální pomoc pro sebe, jestliže ji dítě odmítá – zvládnutím svých problémů zvyšujete i šanci na ovlivnění dítěte.
- Jestliže je dítě pod vlivem drogy a hrozí mu otrava, neváhejte zavolat **lékařskou pomoc**.
- **Nehádejte se** s dítětem, které je pod vlivem drogy. Vážný rozhovor odložte na pozdější dobu.
- Vytvořte zdravá **rodinná pravidla**. Dítě by mělo vědět, jaké předvídatelné důsledky bude mít jeho jednání.
- **Předcházejte nudě.** Měli byste mít přehled, kde vaše dítě je, co dělá, zamyslete se nad jeho denním programem a životním stylem.
- **Nespoléhejte se na okamžité „zázračné“ vyřešení vašeho problému.**

Základem nápravy je dlouhodobá výchovná strategie, jejíž princip spočívá v nepodporování a neusnadňování pokračujícího braní drog, ale naopak odměňování a povzbuzování každé změny k lepšímu. Na jedné straně dobrý vztah k dítěti a snaha mu pomoci, ale zároveň cílevědomost a pevnost na straně druhé.

Čemu se vyhnout

- **Nepopírejte problém.** Ztrácíte čas, který může vést k rozvoji závislosti.
- **Neskrývejte problém.** Někdo se za takový problém stydí a tají ho. Abyste se dokázal v situaci lépe orientovat a citově i rozumově ji zvládat, měl byste naopak o problému s někým důvěryhodným a kvalifikovaným pohovořit. Měl byste najít spojence.
- **Neobviňujte partnera.** Pro vyřizování starých účtů není naprosto vhodná doba. Minulost se změnit nedá, budoucnost naštěstí často ano.
- **Nehleďte v dítěti, které bere drogy spojence proti svému partnerovi.**
- **Nezanedbávejte sourozence.** Sourozenci problémového dítěte jsou více ohroženi, problémem v rodině trpí a rovněž potřebují vaši péči a zájem.
- **Nefinancujte užívání drog** a neusnadňujte ho. Kontrolujte dítěti kapsné, zabezpečte si cenné předměty, nenechte se okrádat. Krádež nemusí uskutečnit vaše dítě, ale jeho kamarádi.
- **Nedejte se vydírat.** Vyhrožování fetováním, útekem, prostitutí nebo sebevraždou je častým a oblíbeným způsobem vydírání rodičů. Neustupujte tomuto tlaku.
- **Nevyhrožujte** něčím, co nemůžete splnit – ztrácíte tím důvěryhodnost.
- **Nebijte dítě, které je pod vlivem drogy.** Fyzické násilí většinou vyvolává u dítěte pocity ukřivděnosti, vede k sabotování snah rodičů a k útěkům.
- **Nedělejte zbytečně „dusno“.** Parta a nevhodní přátelé by se tím pro dítě stávali ještě přitažlivější.
- **Nezabouchněte dveře navždy.** I když dítě odejde, je dobré být připraven mu pomoci, pokud přijme určité podmínky.
- **Neztrácejte naději.**

Sociálně-právní ochrana dětí pracuje též s dětmi, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že požívají alkohol nebo návykové látky. Těmto dětem je třeba věnovat náležitou péči, aby se podařilo zabránit negativním návykům vedoucím k celkovému osobnímu zpustnutí. Dle z. č. 200/1990 Sb. řeší odbor sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi dle § 30.

Kdo může pomoci?

VP, ŠMP	MĚÚ	PPP	MĚ PO
P ČR	K-CENTRUM	KROK	LÉKAŘI

10 Co dělat, když moje dítě podléhá počítači, televizi a mobilu?

O co se jedná?

Nadměrné a nekontrolované využívání moderních komunikačních technologií může vést k závislosti. Zpočátku se může jednat o nedostatek sebekázně, vyhledávání kontaktu s vrstevníky, zahánění nudy nebo únik od neřešených problémů. V případě, že „virtuální“ svět dítěti nabídne uspokojení a náhražku skutečných kontaktů, zábavy a činností, může toto jednání přerůst do závislosti.

Patologické hráčství

někdy nazývané jako **gambling, gamblerství, závislost na automatech** apod. patří mezi tzv. návykové a impulsivní poruchy, které jsou charakterizovány třemi základními znaky:

- **neschopnost odolat** impulsu, pokušení, přestože dotyčný ví, že jeho jednání je nežádoucí, ale nedokáže odolat hře a také není v ní schopen přestat
- **napětí**, předcházející tomuto jednání, které dotyčný nedokáže snížit jinak, než tak, že začne hrát
- hraní je spojeno s **pocitem uspokojení** ě gambler prožívá příjemné vzrušení, jehož intenzita je přímo úměrná výši hazardu, riziku ztráty.

Podle čeho se to pozná?

Závislost na počítačích a počítačových hrách

Rozlišit hranici mezi koníčkem, zvýšeným užíváním a závislostí je velmi obtížné, už i proto, že na počítači nevzniká závislost fyzická, ale psychická. Přesto

můžeme vysledovat určité příznaky, které svědčí pro rozvíjející se závislosti. Mezi hlavní příznaky patří **stavy podobné transu při hraní hry, vzpírání se rodičovským zákazům hraní, neschopnost dodržovat časový limit určený pro tuto činnost**. K dalším příznakům patří:

- méně vykonané práce
- pocit prázdnoty, když není člověk u počítače
- ztráta kontroly nad časem stráveným u počítače; ve vztahu ke hře se špatně ovládá – pokračuje v hraní i tehdy, když je v jasném rozporu s jeho zájmy
- brzké vstávání k počítači nebo ponocování u počítače
- rostoucí nervozita a neklid, když delší dobu nemůže hrát
- přemýšlení o počítači, když ho zrovna nepoužívá
- kradení peněz na nákup her
- stále více a více času potřebného k uspokojení ze hry
- lhaní, podvody, krádeže
- hraní kvůli úniku od osobních problémů
- narušené vztahy s rodinou
- zanedbávání učení, školy, rodiny
- opouštění dřívějších zájmů a přátel
- zhoršující se školní výsledky

Co udělá škola?

Škola má v této oblasti omezené možnosti, protože se jedná zejména o nezdravé využívání volného času. Poskytuje žákům informace o dané problematice a nabízí kvalitní trávení volného času v mimoškolní činnosti. Omezením využívání mobilních telefonů škola děti chrání před náhražkou skutečných sociálních vztahů a komunikace.

Co mohou nebo musí udělat rodiče?

- Sledujte, jaké hry děti hrají - důležitý je jejich výběr.
- Stanovte striktní limity, kdy může dítě hrát a kdy ne.
- Stanovte a důsledně prosazujte zdravá pravidla, za porušení pravidel by měly následovat adekvátní a předem domluvené sankce (např. při hraní krácení kapesného).
- V průběhu hraní ved'te dítě k tomu, aby si po určité době (př. po hodině) udělalo přestávku, během ní o hře mluvíte.
- Sami hazardně nehrajte a svými penězi na hraní nepřispívejte – rodiče mají nejdůležitější vliv na utváření postojů dětí (př. otázka hodnoty peněz, seznamovat dítě adekvátním způsobem s hospodařením s penězi v rodině).
- Získejte si plnou nebo alespoň částečnou důvěru dítěte, naučte se naslouchat svým dětem, věnovat jim svůj čas, posilujte jejich vazbu na rodinu.
- Předcházejte nudě, podporujte kvalitní zájmy a záliby.
- Zjistěte, zda dítě hraním počítačových her neutíká od nějakých problémů.
- Opatřete si dostatek informací a o problému s dítětem zasvěceně hovořte – otevřeně deklarujte svůj postoj k této problematice.
- Vneste do finančního hospodaření dítěte pořádek, nedávejte mu větší finanční částky.
- Pokud máte pocit, že problém narůstá, nebojte se spolupráce s odborníky.

Kdo může pomoci?

VP, ŠMP	PPP	SPPS	MĚ PO	KROK
---------	-----	------	-------	------

11 Co dělat, když si moje dítě ubližuje?

O co se jedná?

Sebepoškozování je záměrné a opakované ubližování si ve snaze vypořádat se s nepříjemnými duševními stavy. Projevuje se zraňováním vlastního těla a je signálem vážného psychického problému, jenž postižený nedokáže zvládnout jiným způsobem.

Sebepoškozovat se člověk může sebou samým (škrábání, kousání, štípání, zarývání nehtů, bití především hlavou o předměty v okolí, ...) nebo pomocí nástroje (užívá se nůž, žiletka, jehla, nůžky, provaz, oheň nebo cigareta a podobné).

Nejčastějším důvodem dětských úzkostí a následného sebezraňování jsou neutěšené rodinné vztahy, rozvod a hádky rodičů, ale také sexuální zneužívání. Vedle rodinných problémů za úzkosti, deprese a sebepoškozování dětí mohou také násilné filmy, televize a bulvární tisk.

Sebepoškozování se objevuje nejvíce u starších dětí a dospívajících kolem 14. až 18. roku věku.. Za určitou formu sebepoškozování se dá považovat i vědomé škodlivé pití alkoholu a užívání drog. **Sebezraňování je dokonce módní záležitostí u určitých skupin mladých lidí.**

Sebepoškozování se poté, a velice brzy, stává jakousi formou závislosti.

Jak se to pozná?

- dítě nápadně odmítá nosit krátké rukávy
- při napětí odmítá přítomnost druhých a izoluje se
- někdy je možné najít zbytky ostrých nástrojů
- na těle jsou starší jizvy nebo čerstvé stopy po řezání (nejčastěji na předloktí, stehnech)

Co udělá škola?

Škola je místo, kde je možné vnímat tendence chování dítěte mezi vrstevníky. Může zaznamenat signály svědčící o sklonu k sebeubližování. Pokud získá podezření (zejména v hodinách TV), pak volí individuální formu pohovoru s žákem se zaměřením na zjištění možných příčin a hledání vhodných způsobů snižování napětí. Dohodne se s žákem o nutnosti informovat o této skutečnosti rodiče. Nabídne podporu a poskytne kontakty na odborníky zabývající se touto problematikou.

Co mohou nebo musí udělat rodiče?

Ignorováním problému nic nevyřešíte, mějte na paměti, že „sebepoškozoatelé“ se často stydí o problému hovořit, je to pro ně tabu. Přistupujte k nim s ohledem a trpělivostí, mluvte klidně, nic nevyčítejte, zajímejte se. Jde o první krok k pomoci. Samozřejmě budete rozpačití z toho, co říci a neublížit, zde jsou příklady vhodných otázek:

- Zajímalo by mě, jak dlouho si ubližuješ?
- Mohl bys mi říci, kdy a po jakých událostech si nejčastěji ubližuješ?
- Jakým způsobem?
- Co myslíš, kdy a kde se nejčastěji zraníš?
- Jak často si způsobuješ bolest?
- Jak jsi k sebepoškození přišel?
- Není ti nepříjemné o tom se mnou mluvit?
- Chtěl by ses sebeubližování zbavit? Jak ti mohu pomoci?

Neklad'te otázky, pokud o tom váš blízký nechce hovořit, to by vedlo k odcizení a nemuselo by se vám již podařit navodit vztah důvěry. Nebud'te mu stále v patách, tento člověk potřebuje hodně soukromí, nekritizujte jej, nezvyšujte hlas, zcela se vyvarujte citového vydírání a zákazů! Velmi nevhodné je zesměšňování, podceňování, ale i přílišné zveličování problému.

Nabídněte pomoc!

Nabídnout pomoc je pro vás jistě těžké, ale ubližující si má stejný problém, neví jak o pomoc požádat, nebojte se tedy zeptat, co pro něj můžete udělat. Poohlédněte se po možnostech profesionální péče, porad'te se s přáteli, čtěte literaturu, hledejte na internetu, seznamte se s touto problematikou do hloubky. Pak platí jen jedno pravidlo: **NEODSUZUJI, ROZUMÍM, POMÁHÁM.**

Kdo může pomoci?

VP, ŠMP	MĚŮ	PPP	SPPS	LÉKAŘ
---------	-----	-----	------	-------

Literatura

- [1] Hayesová, N.: *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-283-6.
- [2] Kolář, M.: *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-014-3.
- [3] Matějček, Z.: *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-504-2.
- [4] Pokorný, V.; Telcová, J.; Tomko, A.: *Prevence sociálně patologických jevů*. Brno: Nakladatelství psychologického poradenství a diagnostiky M. S. Brno, 2003.
- [5] Prekopová, J.; Schweizerová, C.: *Neklidné dítě*. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-351-2.
- [6] Rogge, J.-U.: *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-249-2.
- [7] Vágnerová, K.: *Minimalizace šikany*. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-611-7.